

धरणाच्या व पायथ्यालगतच्या क्षेत्रामध्ये कोणत्याही प्रकारच्या विकासाची कामे करण्यासाठी महत्तम पूर पातळीपासून अंतराच्या निकषामध्ये सुधारणा करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: संकीर्ण-२०१२/(प्र.क्र.२०/२०१२)/सिं.व्य.(महसूल)

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,

दिनांक: ०८ मार्च, २०१८.

वाचा:-

- १) महाराष्ट्र शासन, पाटबंधारे विभागाचे इंग्रजी परिपत्रक क्र.आयपीएम-३७६२/७१४८९-आयपी (१)/दिनांक - १७/१/१९७५
- २) शासन परिपत्रक, नियोजन विभाग क्र. पाझर/१८८७/प्र.२०/इएमपी-४, दि. २०.०३.१९८७
- ३) शासन परिपत्रक, जलसंपदा विभाग क्र.एफडीडब्ल्यु -१०८९/ २४३/ ८९ / सिं.व्य.(कामे), दि. २१.९.१९८९
- ४) शासन परिपत्रक, जलसंपदा विभाग क्र. नौविप-२००३/१३५९/(१५/०३)/सिं.व्य.(म), दि. ८.१२.२००३
- ५) शासन अधिसूचना, नगर विकास विभाग क्र.टीपीएस-१८०४/पुणे आरपीडीसीआर/युडी-१३, दि. १६.११.२००५
- ६) शासन निर्णय, पर्यावरण विभाग, क्र. मंमबै २००९/३२५/प्र.क्र.६१/तांक-१, दि.१३ जुलै, २००९.
- ७) शासन परिपत्रक, जलसंपदा विभाग क्र.संकीर्ण-२०१२/(प्र.क्र.१८२/२०१२)/सिं.व्य.(म), दि.२४.०४.२०१२
- ८) शासन परिपत्रक, जलसंपदा विभाग क्र.संकीर्ण-२०१२/(प्र.क्र.२०/२०१२)/सिं.व्य.(म), दि.२.०८.२०१३.

प्रस्तावना:-

जलसंपदा विभागाच्या मोठ्या, मध्यम व लघु प्रकल्पांच्या जलाशयातील प्रतिबंधित क्षेत्र वगळून धरणाच्या वरील बाजूस व पायथ्यालगतच्या क्षेत्रामध्ये पर्यटनाच्या दृष्टीने विकासाची कामे करण्यासाठी महत्तम पूर पातळीपासून अंतराच्या निकषामध्ये सुधारणा करण्याबाबत जलसंपदा विभागाचे परिपत्रक क्र.संकीर्ण-२०१२/(प्र.क्र.२०/२०१२)/सिं.व्य.(म), दि.२.०८.२०१३ अन्वये सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. सदर परिपत्रकाचा उद्देश धरणाच्या वरच्या भागातून जलाशयाचे होणारे संभाव्य प्रदूषण रोखणे, तसेच धरणाजवळ सुरक्षा (Security) व सुरक्षिततेला (Safety) धोका पोहोचू नये, या बाबी देखील विचारात घेतल्या होत्या.

सदर अंतर हे जास्तीचे असून यामध्ये सुधारणा करण्याची मागणी अधिकारी व लोकप्रतिनिधींनी केली आहे, जेणेकरून पर्यटन व इतर विकास कामांना चालना मिळेल. या अनुषंगाने शासन परिपत्रकातील अंतराच्या निकषांमध्ये अधिक सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती. त्यामुळे शासन परिपत्रक, जलसंपदा विभाग क्र.संकीर्ण-२०१२/ (प्र.क्र.२०/२०१२)/सि.व्य.(म), दि.२.०८.२०१३ अधिक्रमित करून खालीलप्रमाणे सुधारित निर्देश देण्यात येत आहेत.

परिपत्रक:-

जलसंपदा विभागाचे मोठे, मध्यम व लघु पाटबंधारेच्या जलाशयातील वा अन्य प्रतिबंधित क्षेत्र वगळून धरण व अन्य घटक बांधकामाच्या सुरक्षिततेला (Safety) व सुरक्षेला (Security) कोणताही धोका पोहोचणार नाही, तसेच खालील नमूद केल्या अंतरापलिकडे पर्यटन किंवा अन्य विकास कामे करता येतील.

१. धरणाच्या जलाशयाच्या वरच्या भागातील नागरी वसाहत (Township) सोडून इतर विकास कामांबाबत

अ) द्वार विरहित जलाशयासाठी (Storage With ungated spillway) - धरणाच्या वरच्या बाजुस AHFL पातळी (पूर फुगवट्याची) किंवा HFL +०.५ मी. Vertical किंवा २० मी. Horizontal यातील जे कमीत कमी अंतर.

ब) द्वारयुक्त जलाशयांसाठी (Storage With gated spillway) - धरणाच्या वरच्या बाजुस (Submergence च्या बाजूला) HFL +१ मी. Vertical किंवा ७५ मी. Horizontal यातील जे कमीत कमी अंतर.

२. नागरी वसाहतीसाठी (Township) व औद्योगिक वसाहतीसाठी (Industrial Township Estates)

1) मोठ्या व मध्यम प्रकल्पाबाबत - अ) व ब) येथील किंवा AHFL पासून किमान ५०० मीटर अंतर यापैकी जास्त असेल ते अंतर हे निषिद्ध क्षेत्र राहील.

II) लघु प्रकल्पाबाबत- अ) व ब) येथील किंवा AHFL पासून किमान २०० मीटर अंतर यापैकी जास्त असेल ते अंतर हे निषिद्ध क्षेत्र राहील.

३. धरण किंवा प्रकल्प घटकाचे बांधकामापासूनचे अंतर खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात येत आहे. निषिद्ध क्षेत्र व इतर अंतरे ही माती धरणाच्या बाबतीत Toe drain च्या अधोबाजूकडील कडेपासून तसेच सांडव्याच्या EDA वरील end sill पासून मोजावेत, जिथे Toe drain नसेल तिथे हे अंतर Toe + १० मीटर याच्यापुढे मोजावेत.

अ. क्र.	धरण/ घटक कामाची त्या ठिकाणची उंची	निषिद्ध अंतर	खोदकामाच्या खोलीची मर्यादा
१	० ते ३० मीटर	उंचीच्या पाचपट किंवा ३० मीटर यापैकी जे जास्त असेल ते	२०० मीटर किंवा उंचीचे १० पट यापैकी जे जास्त असेल त्या अंतरापर्यंत जमीन पातळीपासून १ मीटरपेक्षा जास्त कायमस्वरूपी खोदकाम करता येणार नाही.
२	३० मीटरपेक्षा जास्त	२०० मीटर किंवा उंचीच्या १० पट यापैकी जास्त असेल ते	

४. एकाच धरणातील वरीलप्रमाणे निषिद्ध अंतर धरणरेषेवर त्या-त्या ठिकाणाच्या उंचीनुरूप असतील, म्हणजेच कमी उंचीच्या ठिकाणी कमी अंतर व जास्त उंच बांधकामाच्या ठिकाणी जास्त अंतर असेल. सदर अंतर हे हवाई अंतर (Aerial Distance) असेल. म्हणजेच परवानगी द्यायचे अंतर हे धरणाच्या महत्तम उंचीवर अवलंबून नसून, धरणरेषेवर त्या त्या ठिकाणाच्या भरावाच्या बांधकामाच्या उंचीवर अवलंबून राहील.

५. धरणाच्या खालील बाजूस नदी पात्रापासूनच्या अंतर व करावयाच्या विकास कामाचे स्वरूप / बांधकाम इत्यादी पुर रेषा विषयक जलसंपदा विभाग, शासन परिपत्रक क्र.एफडीडब्ल्यू -१०८९/२४३/८९/ सि.व्य.(कामे), दि.२१.९.१९८९ प्रमाणे करावे.

६. एखादे विवक्षित धरण/ बांधकामाच्या सुरक्षिततेसाठी (Security) प्रवेश नियंत्रण (Access Control) करणे अथवा विशिष्ट भूगर्भिय परिस्थितीमुळे (Geological Condition) धरण सुरक्षिततेसाठी संबंधित प्रकल्पाचे मुख्य अभियंता हे अतिरिक्त अंतरापर्यंतचे/विशिष्ट ठिकाणाचे क्षेत्र हे विकासासाठी निषिद्ध क्षेत्र म्हणून घोषित करू शकतील. तथापि, असे करताना त्यासाठीची कारणे नमूद केली पाहिजे.

७. जलाशयातील / नदीतील पाणी प्रदूषित होणार नाही. तसेच सांडपाणी (effluent) जलाशयात मिसळणार नाही (प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष) याची विकासकांनी खबरदारी घेणे आवश्यक राहिल.

८. या निर्णयात नमूद केलेले निषिद्ध अंतराचे निकष हे धरण / बांधकामाची सुरक्षा व सुरक्षिततेसाठी आहेत. याव्यतिरीक्त इतर विभागाकडून उदा. पर्यावरण, महसूल व वन विभाग, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग व नगर विकास विभाग इ. विभागांचे काही निकष असतील तर विकासकांनी त्याचे पालन करणे आवश्यक राहिल.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०१८०३०८११३४२५७८२७ असा आहे. हे परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(च.आ.बिराजदार)
सचिव (लाक्षेवि), महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव,
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे कार्यालय,
३. मा.अध्यक्ष / उपाध्यक्ष, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई,
४. मा.सभापती / उपसभापती, विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई,
५. मा.विरोधी पक्षनेते, विधानसभा, मुंबई, यांचे कार्यालय, विधानभवन, मुंबई,
६. मा.विरोधी पक्षनेते, विधानपरिषद, मुंबई, यांचे कार्यालय, विधानभवन, मुंबई,
७. मा. मंत्री, जलसंपदा यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
८. मा. राज्यमंत्री (जलसंपदा) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
९. महालेखापाल, १ / २ (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर
१०. महालेखापाल, १ / २ (लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर,
- ११.अ.मु.स (गृह) यांचे स्वीय सहायक, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १२.अ.मु.स (महसूल) यांचे स्वीय सहायक, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १३.अ.मु.स. (पर्यावरण) यांचे स्वीय सहायक, पर्यावरण विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १४.अ.मु.स. (उद्योग) उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १५.प्रधान सचिव (जलसंपदा) यांचे स्वीय सहायक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १६.प्रधान सचिव (नगरविकास) यांचे स्वीय सहायक, नगरविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १७.सचिव (जसंव्य व लाक्षेवि) यांचे स्वीय सहायक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,

१८. सचिव (प्रकल्प समन्वय) यांचे स्वीय सहायक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१९. सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
२०. संचालक, नगर रचना, मध्यवर्ती इमारत, पुणे १.
२१. माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई,
२२. सर्व महासंचालक, जलसंपदा विभाग,
२३. सर्व विभागीय आयुक्त, महसूल विभाग, महाराष्ट्र राज्य,
२४. सर्व जिल्हाधिकारी, महाराष्ट्र राज्य,
२५. सर्व कार्यकारी संचालक, जलसंपदा विभाग,
२६. संचालक, नगररचनाकार, पुणे,
२७. सर्व मुख्य अभियंता/मुख्य अभियंता व मुख्य प्रशासक, जलसंपदा विभाग,
२८. जलसंपदा विभागातील सर्व सहसचिव व उपसचिव, मंत्रालय, मुंबई,
२९. सर्व अधीक्षक अभियंता/अधीक्षक अभियंता व प्रशासक, जलसंपदा विभाग,
३०. ग्रंथालय, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई,
३१. सि.व्य. (महसूल) कार्यासन, संग्रहार्थ.